

Dienstorder MOW/AWV/2015/14 d.d. 7 september 2015	AGENTSCHAP WEGEN & VERKEER
Titel:	Hiërarchische volgorde van verkeersborden en aanduiding wegnummers en symbolen op bewegwijzering
Voorgesteld door: (stuurgroep)	Projectgroep opmaak handboek "Plaatsingsvoorwaarden verticale signalisatie"
Kenniscluster:	4.3.5. Signalisatieborden en bebakening
Doelgroep: Voor wie van toepassing? Verspreiding: Intern / extern	Sectie Verkeer en Signalisatie Districten
Geldig vanaf:	datum ondertekening dienstorder op nieuwe of te vernieuwen installaties.

1. Definities en algemene bepalingen.

a. Definities.

Voor de toepassing van deze dienstorder gelden volgende definities:

- Politionele borden: de verkeersborden terug te vinden in het Verkeersreglement die een gebiedende of verbiedende boodschap of een einde van een dergelijke boodschap aan de weggebruiker opleggen.

Concreet zijn dit de verbodsborden, gebodsborden, voorrangsborden, borden met betrekking tot het stilstaan en parkeren en een aantal aanwijzingsborden.

- Niet-politionele borden: de aanwijzingsborden terug te vinden in het Verkeersreglement die geen gebiedende of verbiedende boodschap aan de weggebruiker opleggen.
- AWV-borden: de verkeersborden die zijn ontworpen door het Agentschap Wegen en Verkeer (AWV). Zij zijn niet terug te vinden in het Verkeersreglement of het Reglement van de wegbeheerder.
- Opstelling: één opstelling wordt gevormd door een plaatsing van verschillende verkeersborden op één of meerdere steunen.

b. Algemene bepalingen.

Voor de plaatsing van verkeersborden zijn vaste regels opgesteld in de Wegcode, de Algemene Omzendbrief nopens de Wegsignalisatie en het Standaardbestek 250. Een goed product met de juiste maatvoering¹ en correct geplaatst, draagt optimaal bij tot een verkeersveilige situatie.

De correcte plaatsing van de verkeersborden is het onderwerp van onderhavig dienstorder. Bedoeling is de volgorde van 2 of meerdere verkeersborden in een opstelling vast te leggen.

2. Opstelling verkeersborden in grondplan en opstelhoogte verkeersborden

De eigenlijke opstelling van de verkeerstekens wordt beschreven in het Standaardbestek 250, hoofdstuk 10, deel 1. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen de opstelling in grondplan en de opstelhoogte van de verkeersborden.

¹ De gebruikte materialen zijn opgenomen in het Standaardbestek 250. De juiste maatvoering en de toepassing ervan volgens wegtype is terug te vinden in de Wegcode.

3. Hiërarchische volgorde bevelen van de bevoegde personen, van de verkeerstekens en van de verkeersregels

Het Koninklijk Besluit houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer en van het gebruik van de openbare weg van 1 december 1975, artikel 6 stelt een hiërarchische volgorde voorop. Het betreft de onderlinge waarde van de bevelen van de bevoegde personen, van de verkeerstekens en van de verkeersregels.

- De bevelen van bevoegde personen gaan boven de verkeerstekens alsook boven de verkeersregels.
- De verkeerstekens gaan boven de verkeersregels.
- Als de verkeerslichten op een bepaalde plaats werken gelden hier de verkeersborden betreffende de voorrang niet die op dezelfde weg geplaatst zijn. Dit geldt niet voor het oranjegeel knipperlicht en voor de lichten boven de rijstroken (zie artikel 6 van het Reglement van de wegbeheerder.

4. Hiërarchische volgorde van de 2 of meerdere verkeersborden in één opstelling.

4.1. Algemene Principes.

De verticale volgorde van 2 of meerdere verkeersborden in één opstelling wordt hiërarchisch bepaald zoals weergegeven in de tabel hieronder.

Code Vorm Soort	B voorrangsborden
Code Vorm Soort	A gevaarsborden
Code Vorm Soort	C verbodsborden
Code Vorm Soort	D gebodsborden
Code Vorm Soort	F positionele aanwijzingsborden
Code Vorm Soort	onderborden M

Tabel 1 : Volgorde verkeersborden

Voor de volgorde van boven elkaar geplaatste verkeersborden geldt dat de hoogste code bovenaan wordt geplaatst, met uitzondering van de voorrangsborden (B) (zie Tabel 1). De voorrangsborden staan steeds bovenaan. De aanwijzingsborden staan steeds onderaan als ze gecombineerd worden met andere borden. Bijvoorbeeld A boven M.

Het is niet wenselijk meer dan drie verkeersborden op een paal te plaatsen. De onderborden zijn hierin niet inbegrepen. Onderborden inbegrepen mogen, omwille van de leesbaarheid, maximaal vier boodschappen op één paal worden geplaatst.

4.2. Combinatiemogelijkheden op één opstelling

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de mogelijke combinaties, onderborden niet inbegrepen.

		 Vorrangs Borden (niet B5,B9,B11, B13)	 B9	 B11	 250m B13	 B5	 verbods borden	 gebods borden	 politoneel	 niet- politoneel	 Zone borden en F4a/F4b
	X			X			X	X	X		X
							X	X			X
	X						X	X	X		X
								X			X
	X	X		X			X	X	X		X
	X	X		X		X	X	X	X		X
 politoneel	X			X			X	X	X		X
 niet politoneel										X	
 Zoneborden en F4a/F4b	X	X		X		X	X	X	X		X

Tabel 2 : Meerdere borden op 1 opstelling (x : toegelaten combinaties)

Hierbij gelden volgende specificaties:

- Bij combinatie van verschillende borden van eenzelfde bordcode in één opstelling wordt het bord met de laagste subcode bovenaan geplaatst (vb. A1<A15<A25)(vb. C31a<C31b)
- Behoudens de combinatie F1/E11, staan de verkeersborden betreffende het stilstaan en parkeren (E) altijd alleen en worden enkel gecombineerd met onderborden. Het is bovendien verboden op dezelfde plaats verschillende verkeersborden van het type E1 tot E9h te plaatsen, onder meer door ze op dezelfde opstelling naast elkaar of boven elkaar te plaatsen (artikel 11.4.1.4° Reglement van de wegbeheerder). Er mag ook steeds maar één enkel blauw onderbord voor deze borden worden voorzien. Deze borden worden steeds op een oranje paal geplaatst ook als deze als onder de vorm zoneborden zijn opgesteld (artikel 11.4.1.1° Reglement van de wegbeheerder).
- Het aanwijzingsbord "begin en einde bebouwde kom" (F1a/F1b/F3a/F3b) staat altijd alleen, behoudens de combinatie F1a/F1b met het bord C43"30" (zie artikel 9.9.5° Reglement van de wegbeheerder) of met het bord E11 (zie artikel 11.5.1. Reglement van de wegbeheerder).
- Het bord F5 staat altijd alleen.
- Het is verboden om op eenzelfde paal of in dezelfde omgeving meerdere verkeersborden te plaatsen die aan bestuurders eenzelfde informatie omtrent eenzelfde plaats geven (vb. combinatie F19/C33 of D1/C31)(artikel 6.2.2. Reglement van de wegbeheerder). Het is ook verboden tegelijk (al dan niet op één paal) de verkeersborden D5 en C31, D1 of D3 te plaatsen om eenzelfde reglementering op te leggen (artikel 10.3. lid 2 reglement van de wegbeheerder).
- Voor combinatiemogelijkheden van verschillende zoneborden onderling geldt dat bij de toegang tot een zone ten hoogste twee zonereglementeringen op één opstelling mogen worden aangebracht, uitgezonderd met betrekking tot de borden F4a en F4b. Deze borden F4a en F4b moeten afzonderlijk van andere zonale verkeersborden worden geplaatst. Ze mogen wel op dezelfde paal worden bevestigd (zie artikel 6.7.5. Reglement van de wegbeheerder; zie ook artikel 12.1bis 1. Lid 2 Reglement van de wegbeheerder).
- De F9-borden mogen niet in combinatie met gebods- en verbodsborden gebruikt worden, met uitzondering van C37, C41, C45 en C46.
- De niet politionele aanwijzingsborden mogen niet in combinatie met gebods-, verbods- en gevaarsborden toegepast worden, uitgezonderd de borden F50, F43, F47 en F97).
- Politionele borden worden nooit gecombineerd met AWW-borden, tenzij dit specifiek wordt voorgeschreven door een dienstorder of tenzij met IR, IF9 en IF10.
- Wanneer eenzelfde boodschap hetzij door een verbodsbord, hetzij door een gebodsbord kan worden aangeduid, prevaleert, indien mogelijk, de plaatsing een gebodsbord (vb. bord D1 en C31), behoudens de specifieke toepassing voor fietsers beschreven in artikel 9.5.3° lid 2 of artikel 10.2.3° Reglement van de wegbeheerder.

4.3. Onderborden

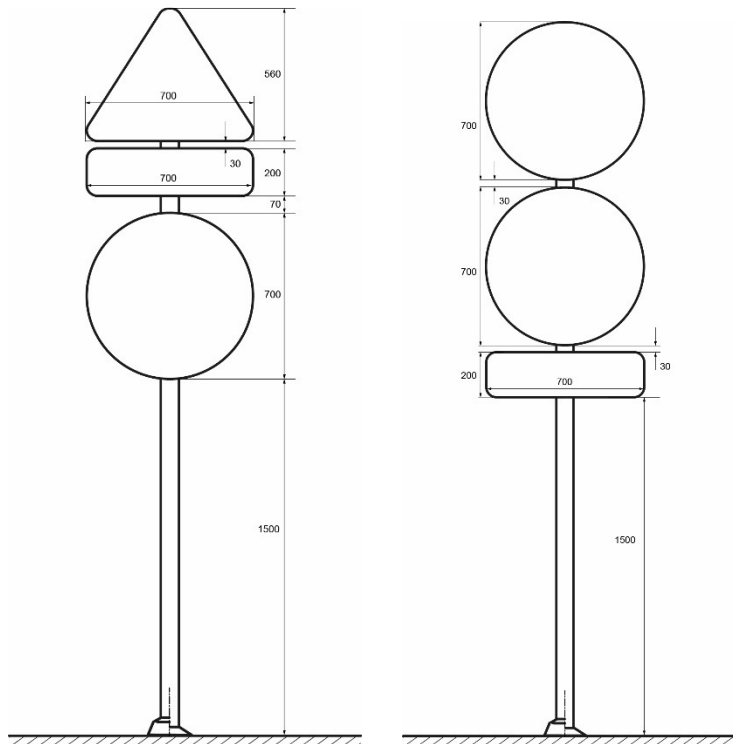
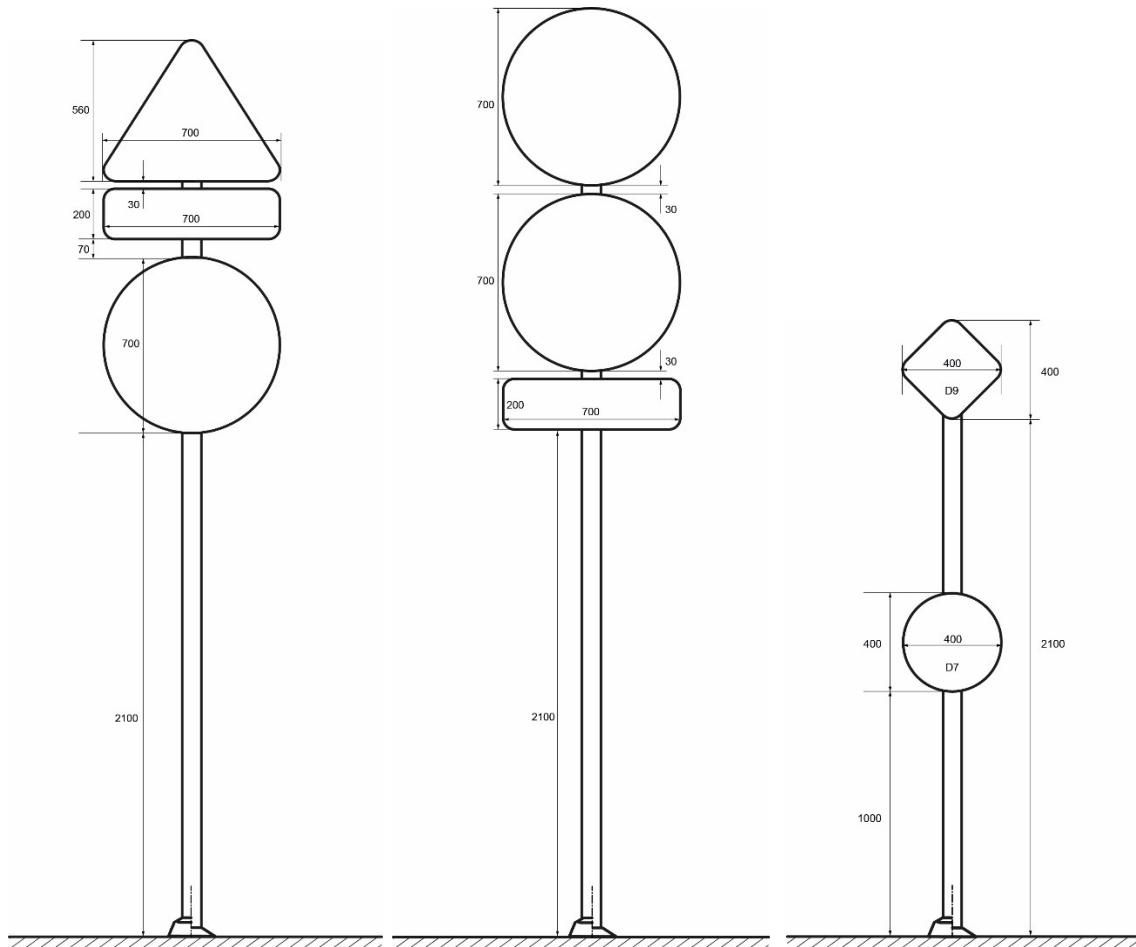
Onderborden worden steeds onder het bord waarop het betrekking heeft aangebracht. De typebreedte van het onderbord mag niet breder zijn dan de typebreedte van het bord waaronder het is geplaatst.

4.4. Afstand tussen de borden

Binnen een opstelling bedraagt de tussenafstand tussen de borden steeds 30 mm. Dit geldt voor 2 borden onderling en voor een bord met een onderbord.

De tussenafstand tussen een onderbord en een ander verkeersbord bedraagt 70 mm. Deze is groter dan bij de andere borden omdat hierdoor duidelijker naar voor komt dat het onderbord hoort bij het bord dat er boven is aangebracht en niet bij het bord er onder.

Schematische voorbeelden:

4.5. Aantal silhouetten op 1 bord

De silhouetten die voorkomen op de verkeersborden C5, C6, C7, C9, C11, C13, C15, C17 en

C19 mogen op eenzelfde verkeersbord gegroepeerd worden.

Het aantal gegroepeerde silhouetten mag echter niet groter zijn dan drie. Buiten de bebouwde

kommen bedraagt dit aantal ten hoogste twee.

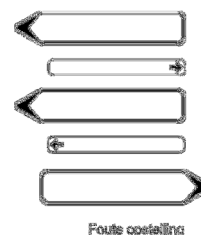
Bij gelijktijdig gebruik van de symbolen van de verkeersborden C9 en C11 worden deze op eenzelfde verkeersbord gegroepeerd (artikel 9.3 reglement van de wegbeheerder).

5. Hiërarchische volgorde van de 2 of meerdere bewegwijzeringsborden in een opstelling

Bewegwijzeringsborden worden, behoudens met de borden F23a, F23b, F23c, F23d, IF9 en IF10, nooit met andere borden in één opstelling gecombineerd.

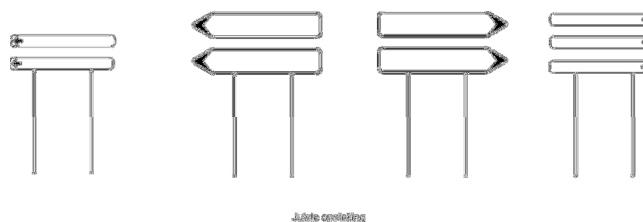
De F23 borden worden nooit individueel of in combinatie met het verkeersbord B9 opgesteld.

Een opstelling waarbij de wegwijzers ongeordend een tegenovergestelde richting aanwijzen is absoluut te vermijden.

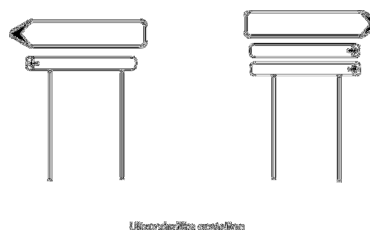

De wegwijzers worden gebundeld per richting en per type (F31, F29, F33a, FF33b en F33c, F34a, F35 en F37). (zie artikel 12.9.2.3° Reglement van de Wegbeheerder).

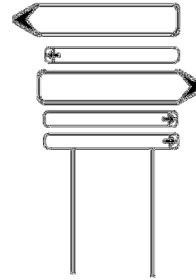
Correcte opstellingen zien er als volgt uit :

Bij uitzondering kunnen verschillende types wegwijzers (F29 en F34a) per richting afzonderlijk gebundeld worden (zie artikel 12.9.2.4° Reglement van de wegbeheerder).

In zeer uitzonderlijke gevallen, wanneer de plaatsgesteldheid de plaatsing per “pakketten” onmogelijk maakt, kunnen de wegwijzers gebundeld worden per richting. Per richting worden de verschillende types (F29 en F34a) samengenomen.

Zeer uitzonderlijke opstelling

Binnen eenzelfde type wegwijzer wordt de verst afgelegene bestemming steeds bovenaan geplaatst ook al wordt de afstand in km niet uitdrukkelijk vermeld..

5.1. F29, F31, F33a, F33b, F33c

Er worden maximaal 5 bewegwijzeringsborden boven elkaar geplaatst, in volgende hiërarchische volgorde : F31, F29, F33a, F33b en F33c. (zie artikel 12.9.1.3° en 5° Reglement van de wegbeheerder).

5.2. F34a, F35, F37

Er worden maximaal 8 bewegwijzeringsborden boven elkaar geplaatst, in volgende hiërarchische volgorde : F34a, F35 en F37. (zie artikel 12.9.2.5° en 12.9.2.7°c) lid 2 Reglement van de wegbeheerder).

5.3. F34b1 en F34b2

De F34b1 en F34b2 mogen niet gecombineerd worden in één opstelling. Dit kan wel bij borden F34b1 onderling of F34b2 onderling.

Dezelfde regel geldt bij de borden F34c1 en F34c2.

De F34b en c worden in beginsel gescheiden van de verkeersborden F29 tot F37. Wanneer ze er wel mee worden samengebracht worden zij boven de borden F34a tot F37 geplaatst (zie artikel 12.9.3.4° Reglement van de wegbeheerder).

5.4. F25 en F27

Eenzelfde volgorde beschreven bij de borden F29, F31, en F33a, tot F35 dient aangehouden wanneer deze aanduidingen deel uitmaken van de borden F25 en F27. De aanduidingen van het bord F37 worden nooit op de borden F25 en F27 aangebracht.

5.5. Tussenafstand tussen de steunen

Wegwijzerborden worden steeds op 2 steunen geplaatst.

Afhankelijk van de breedte van de wegwijzer, wordt de tussenafstand van de steunen in onderstaande tabel weergegeven.

- De breedte van de wegwijzer wordt gemeten van de ene uiterste zijde naar de andere.
- De tussenafstand wordt gemeten van as tot as van de steun.

Breedte (voor)wegwijzer	Tussenafstand steunen
850 mm - 1000 mm - 1150 mm - 1300 mm	560 mm
1250 mm – 1500 mm – 1750 mm – 2000 mm	860 mm
2500 mm – 3000 mm – 3500 mm	1850 mm

Tabel 3 :Tussenafstand steunen in functie van de breedte van de wegwijzer

In het kader van botsvriendelijkheid, moet er steeds naar gestreefd worden om opstellingen te plaatsen op meerdere palen met kleinere diameters (vb. 3 steunen diam 76 dan 2 steunen diam 89). Uiteraard indien de breedte van de (voor)wegwijzer dit toelaat.

6. Volgorde aanduidingen op de verkeersborden F25 en F27

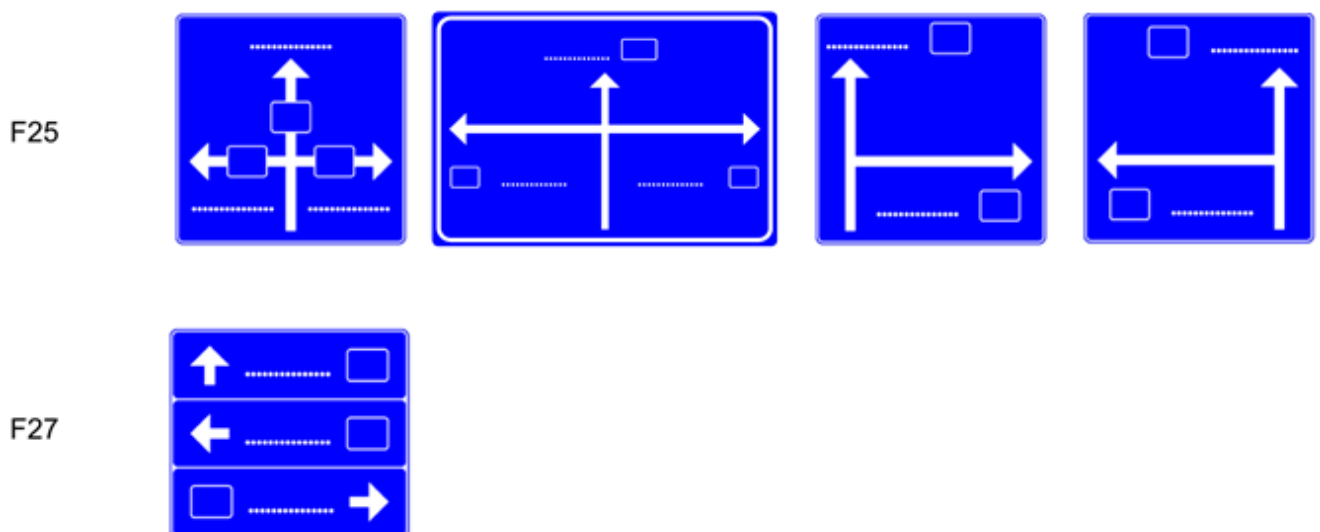
De verkeersborden F25 en F27 geven geen enkele aanduiding van de afstand in km.

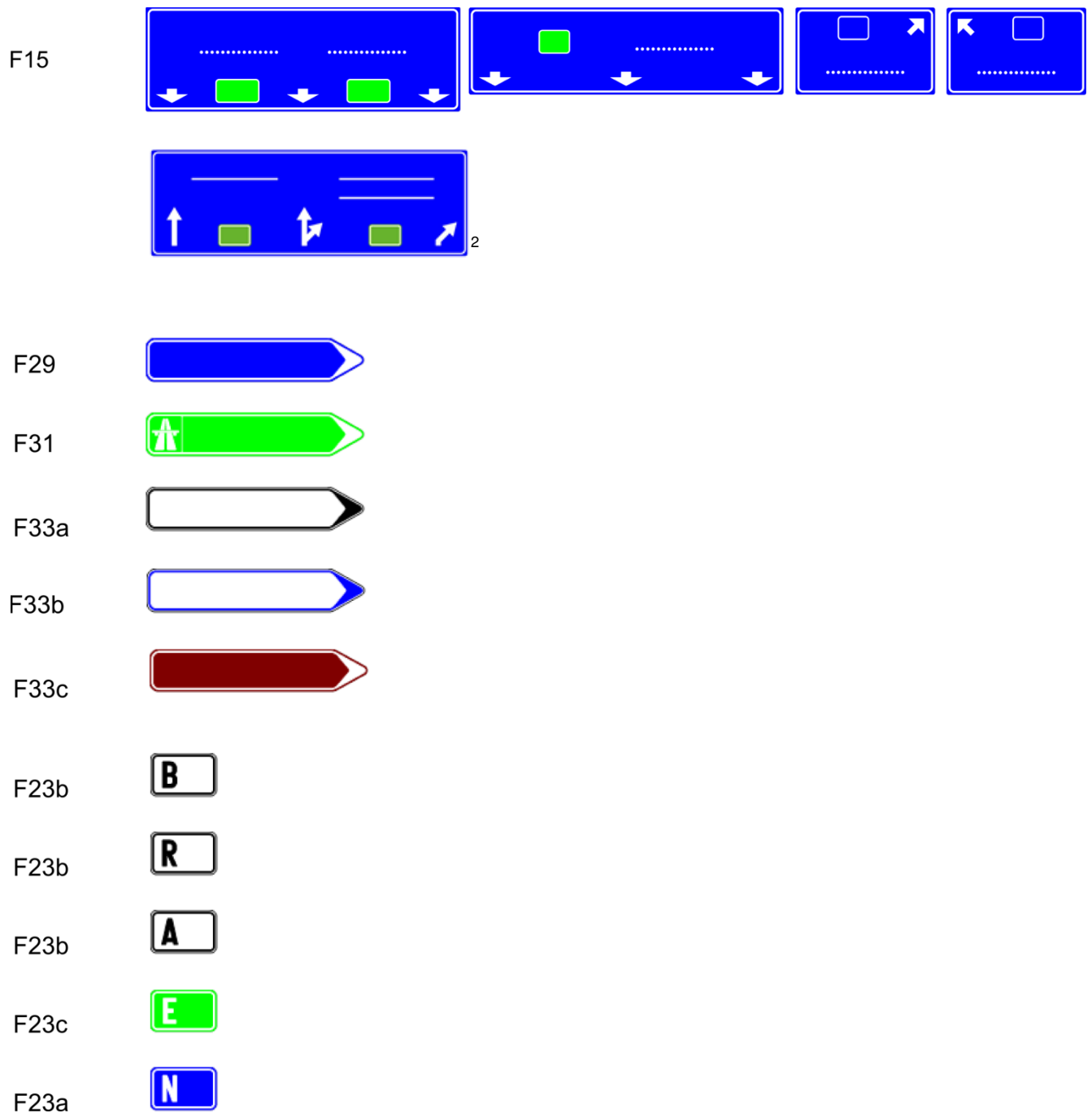
Voor elke richting is het aantal opschriften beperkt tot drie. Deze opschriften volgen elkaar op van boven naar beneden, in dalende orde van afstand, waarbij eveneens rekening gehouden wordt met de bestemmingen die niet op de gevolgde weg zelf liggen maar via deze weg kunnen bereikt worden.

(artikel 12.8.3° Reglement van de wegbeheerder).

7. Plaats wegnummers en symbolen op bewegwijzering

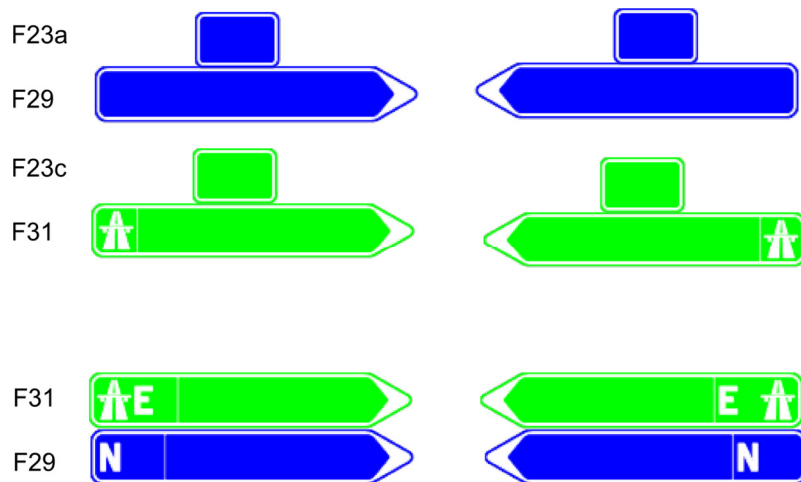
7.1. Wegnummers

De F23-borden worden bij voorkeur in het midden bovenop de betreffende aanwijzingsborden. De andere opstellingen worden gedoogd tot het einde van de levensduur. Artikel 12.7 van het reglement van de wegbeheerder bepaalt in dit verband dat indien de weg één enkel nummer heeft, het verkeersbord F23a boven het centrale gedeelte van de groep wegwijzers geplaatst.

² F15 met opstaande pijlen slechts ten volle rechtsgeldig na wijziging van artikel 71.2 verkeersreglement.

8. Symbolen

Op de verkeersborden F33a, F33b en F33c mogen symbolen worden gebruikt. In dat geval worden zij geplaatst aan de tegenovergestelde zijde van de pijlpunt. (artikel 12.9.1. 11° Reglement van de wegbeheerder).

Wordt eveneens gekozen voor het aanbrengen van symbolen op de borden F34a, F35 en F37, dan moeten deze eveneens aan de andere kant van de pijl worden aangebracht.

Er mag gebruik gemaakt worden van enkel de symbolen, wanneer de voorzieningen geconcentreerd zijn op eenzelfde plaats, met een maximum van vijf symbolen (artikel 12.9.2.8^o 5de lid Reglement van de wegbeheerder).

Ir. Tom Roelants
 Administrateur-generaal